

ספר זיהול

מרגליות יקרות ואבני חושן,
פנינים נפלאים וסיפורי צדיקים
דברי הגות ורעיון
מאוצרות תורת החסידות
עשובצות זהב ועסודרות
משוערוי ושיחותיו של
רבי ענחם מעדל פערנץ שליט"א
פרשת חוקת

שבת קודש

אבסוף ענחם שבת
בקרדושת העשבת וסגולתה

אמנם גם אם נאמר שעקילס הוא אונקלוס, יתכן שאדם אחד חיבר שני תרגומים שונים, בארמית וביונית. כיום מצויים בידינו תרגומים נוספים המפרשים את פסוקי התורה, כתרגום ירושלמי, או תרגום יונתן בן עוזיאל, אך תרגום אונקלוס מתייחד מביניהם בכך שהוא מפרש ברובו לפי הפשט הפשוט בלבד, בשונה מתרגומים אחרים, המוסיפים נופך משלהם על פירושים הפשוט של הפסוקים. כפי הנראה מסיבה זו נדפס תרגום אונקלוס בחומשים שבידינו, ואותו אנו קוראים בעת אמירת 'שנים מקרא ואחד תרגום' בכל שבוע מחדש.

זהה כפי השכינה

בטרם נאריך אודות מהות התרגום, ראוי לברר מי הוא אותו 'אונקלוס' מחבר התרגום, אשר על שמו נקרא 'תרגום אונקלוס'?

ההל"ך התגירותו של אונקלוס, כפי המספר במדרש תנחומא (משפטים ה), ללא ספק גרם בשעתו סערה גדולה ברחבי העולם הגדול, וכשנדע את שרשיו ואת המקום ממנו הגיע, נבין מה מיוחד באונקלוס על פני גרים אחרים שהצטרפו לעם ישראל במשך כל הדורות.

היו אלו שלחי ימי תקופת התנאים, ברומא שלטה האימפריה הרומית בשיא תפארתה. בתקופה זו נולד אונקלוס כבן אצולה לאביו קלוניקוס. משפחתו היתה חשובה ומיוחסת, כיון שדודו של אונקלוס מצד אמו היה אדריאנוס קיסר רומא, שבשל רעותו מכונה בפי חכמינו 'שחיק-שמיא' - 'שחקו עצמותיו'. דעה אחרת יש במסכת גיטין (נז), שהיה אונקלוס אחינו של טיטוס הקיסר, המוכר לנו כמי שהחריב ברעותו את בית המקדש השני.

כגדול הילד והפך לנער, הכיר בטיבם של בני ישראל, ועובדת היותם עם מובחר על פני האומות האחרות הקסימה את אישיותו, עד שהחליט בלבו לעוב את בית אביו ולהצטרף לבני ישראל.

ידע אונקלוס, כי אם תשמע תכניתו הנועזת בבית המלוכה, אחת דתו להמית, ולכן נהג בערמה, ובבואו לפני דודו הקיסר הציג את תכניתו לצאת לעולם הגדול לעסוק בסחורה, כך הפליג ממקומו עד שבא לארץ ישראל, התגיר, ולמד תורה מרביתו רבי אליעזר ורבי יהושע.

במסכת עבודה זרה (א), מסופר, שלאחר התגירותו נשמע הדבר בבית הקיסר, שמיהר לשלוח אחריו גדודים של חיילים

זיהה משנה

בין כל ההכנות לשבת, מקום של כבוד ישנו לקריאת פרשת השבוע 'שנים מקרא ואחד תרגום'. במסגרת זו משנן האדם פעמיים את פסוקי הפרשה, כשהקריאה השלישית שמורה לקריאת 'תרגום'.

מקור המנהג בדברי חכמינו זכרונם לברכה במסכת ברכות (ח): 'לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הציבור שנים מקרא ואחד תרגום, שכל המשלים פרשיותיו עם הציבור מאריכין לו ימיו ושנותיו'.

להלכה משמע מדברי חלק מהפוסקים (רמב"ם תפילה פ"ג הכ"ה ושו"ע סי' רפ"ה) שחיוב יש לאדם לנהוג כן, ואכן הפך מנהג זה לנחלת הכלל, ורק משום כך יש לנו להתבונן בפרטיו: מהו מקורו של התרגום שיכה להאמר בכפיפה אחת יחד עם פסוקי הפרשה, מי חברו ומה יחוסו.

מפרש - זה התרגום

במסכת מגילה (ג) אמרו חכמינו, שהתרגום לפסוקי התורה נתקן על ידי אונקלוס הגר כפי שקבל מרביתו, התנאים הקדושים רבי אליעזר ורבי יהושע.

אמנם, מסקנת דבריהם היא, שאת התרגום מצאנו כבר בימי עזרא הסופר, וככתוב (נחמיה ח ה) 'ויקראו כספר בתורת האלקים מפרש ושום שכל ויבינו במקרא', ו'מפרש' משמעו 'תרגום', שכבר אז מתרגמים היו את פסוקי התורה ומפרשים אותם לכל העם, אלא שבמשך הדורות נשתכח התרגום מבני ישראל, ובדור מאוחר יותר קם אונקלוס הגר ותרגם מחדש את פסוקי התורה לארמית, כפי שקבל מרביתו.

ובאמת, ממקורות נאמנים למדנו (רש"י קידושין מט), שהתרגום ניתן בהר סיני בשעת מתן תורה, ולפי זה מקור התרגום קדום מאוד, ובמשך הדורות רק נתקן ונתפרש מחדש.

אמנם, בשונה מדעתם של חכמינו במסכת מגילה, שהתרגום נתקן על ידי 'אונקלוס הגר' כפי שקבל מרביתו רבי אליעזר ורבי יהושע, בתלמוד ירושלמי (מגילה פ"א מ"ט) מצאנו נוסחה שונה בדבר, שהתרגום נתקן על ידי עקילס הגר, שהרצה את דבריו לפני רבי אליעזר ורבי יהושע עלתסוהו על כך.

מסתבר לומר, שאין קשר בין שני התרגומים, ומלבד התרגום הארמי שכתב אונקלוס הגר מפי רבותיו, היה תרגום אחר בלשון יונית אותו חיבר עקילס הגר לפני רבי אליעזר ורבי יהושע.

על התורה

שלהבות קודש והגינות חכמה
מפרשת השבוע

והוא השיבו כאשר ענה בראשונה. הפיל עליו אליהו תרדמה, וישב הסוחר לנוח מעט וירדם, בשנתו נטל ממנו אליהו את הכיס עם המעות, ולא חש הסוחר מאומה. את הכיס הניח בעובי היער היער באותו מקום אשר הניח את הכיס הראשון.

ויקץ הסוחר וירא כי אין לו המעות ויאמר: איך זה כי אם גנבים גנבו ממנו את כיסו. ושוב הלך אל ביתו בפתי נפש.

בדרך עלה בדעתו של הסוחר כי יד ה' היא זאת, על אשר איננו מאמיני בכל לבו בהשגחת הבורא יתברך שמו. והתיישב בדעתו כי מהיום והלאה יתחיל לומר 'אם ירצה השם' על כל דבר אשר ירצה לעשות.

ניסה הסוחר פעם שלישית, לקח איתו ארנק והלך ליום השוק לקנות שוורים. פגע בו אליהו בדמות נער עני המבקש עבודה, ושאל את הסוחר: להיכן אדוני הולך? השיב הסוחר: לשוק לקנות שוורים 'אם ירצה השם'. בירך אותו אליהו שיקנה בהצלחה, ואמר לו: אבקש מאדוני, שכאשר יקנה שוורים ויצטרך משרת שיעזור לאדוני להוליכם הביתה, אמצא נא חן בעיניו לשכור אותי לעבודה זו, כי עני גדול אני ולכמה פרוטות אני נושא את נפשי.

הסכים הסוחר. ואכן, בבואו השוקה, מצא שוורים טובים בול, ובשובו שכר את הנער הנני, הוא אליהו הנביא להנהיגת השוורים. כאשר היו בדרך ועברו עם השוורים על יד היער הגדול שבאמצע הדרך, נבהלו השוורים וברחו לתוך עומק היער. רדפו העשיר והנער אחריהם והשוורים ברחו מלאה עד שנעצרו לפני שן הסלע שעליו היו מונחים שני הכיסים הראשונים עם מעותיו.

הגיע הסוחר וראה את שני הארנקים מונחים על הסלע, שמח מאד והודה בבורא.

המשיכו השוורים במרדכ בנחת עד שהגיעו לעירו של הסוחר בשלום, ובהגיעם, נעלם לפתע הנער, לפני שקיבל את שכרו.

אז עקפו עיני הסוחר להבין כי אך ההשגחה העליונה היתה בכל זאת, ויקרא ועצמו הכתוב 'איש בער לא ידע, וכסיל לא יבין את זאת'.

על יצועי - באשמוורת

מסופר שפעם נסע הרב הקדוש רבי משה צבי מסאווראן ז"ע לעיר אחת, ובדרכו עבר בעיר קראסנא. בעיר זו כיהן ברבנות רבי ישעיה לייב, בנו של רבי יוסף משה ונכדו של הרב הקדוש רבי חיים מקראסנא ז"ע, שהיה זקן מופלג, מתמיד בתורת ה' ועני מרוד.

הורה הרב הקדוש מסאווראן להחנות את מרכבתו ליד ביתו של רבי ישעיה לייב, ונכנס אליו לבקרו. בבית שרר קור גדול ורבי ישעיה לייב ישב במיטתו כשהוא מכוסה בכרים וכסתות, כי לא היו לו בגדים חמים.

אם ירצה השם יתברך

פירש בעל 'אמרי חיים' מויוניץ זע"א 'זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר', אמונה ובטחון הם יסוד ושרש כל העבודה כמו שפירש זקני הרב הקדוש מקוסוב זע"א, על האמור 'וירד יעקב נדר לאמר' (בראשית כח ה) כי בכל דבר שהולך האדם לעשות, יאמר 'אם יהיה אליהם עמדי', אם ירצה השם, כרגיל על לשון כל יהודי.

זה שנאמר 'זאת חוקת התורה אשר צוה ה' לאמר', בכל דבר יאמר אשר צוה ה'.

כמו שכתב רבינו השל"ה הקדוש (פרשת בהעלותך) על הפסוק 'על פי ה' יסעו בני ישראל ועל פי ה' יחנו' רמו מוסר בכאן, על כל פעולה או תנועה שהאדם עושה, יאמר 'אם ירצה השם' או 'בעזרת השם'.

למשל, בלכתו בדרך יאמר: 'הנני נוסע בעזרת השם יתברך, ובדעתי לחנות במקום פלוני בעזרתו יתברך אם ירצה'. וכשב למקום החניה אז יחזור ויתן שבת, ויאמר: 'הנה בעזרת השם יתברך באתי הנה, ובדעתי ליסע לזמן פלוני בעזרתו יתברך אם ירצה'. נמצא שם שמע שגור בפיו בשעה שעולה במחשבתו, ובשעת מעשה, ככה בכל פעולותיו.

בספרו 'חדרי בטן' (פ' תולדות), הזכיר רבינו החד"א מעשה שהובא במדרש: מעשה באדם אחד עשיר גדול שהיו לו קרקעות הרבה, ולא היו לו שוורים לחרוש. מה עשה? נטל כס מעות בידו והלך לעיר אחרת על יום השוק לקנות שוורים. אמנם היה האיש נדיב גדול בעל צדקה ומכניס אורחים, אבל לא היה לבו שלם כראוי באמונה של השגחה פרטית, ואמר תמיד בלבו לאמר כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, כי הון מרבה עושר.

בדרך פגע בו אליהו הנביא זכור לטוב שהלך גם הוא ליום השוק. ונדמה אליהו לפני האדם ההוא כסוחר.

שאל אותו אליהו: להיכן אתה הולך? ענהו: לשוק אני הולך לקנות שוורים. אמר לו אליהו: אמור 'אם ירצה השם' או 'אם יגזור השם יתברך'. אמר לו הסוחר: הרי המעות בכיסי והדבר תלוי ברצוני. השיבו אליהו: אם כן, לא תהיה בזה הצלחה. אחר כך נפל הכיס עם המעות מחיקו, ולא הרגיש הסוחר. הגביה אליהו את הכיס והניח אותו על שן סלע בעובי היער במקום אשר אין אדם עובר שם.

כאשר קנה הסוחר שוורים ורצה לשלם, ראה שאיבד בדרך את המעות וחזר לביתו בפתי נפש. שוב נטל מעות אחרים והלך על יום השוק לקנות שוורים, והנה פגע בו אליהו הנביא שהלך גם כן על יום השוק ונדמה כזקן. אמר לו: להיכן אתה הולך? השיבו הסוחר שהולך לשוק לקנות שוורים. אמר לו: 'אמור אם ירצה השם' או 'אם יגזור השם יתברך'.

אמר לו הרב הקדוש מסאווראן: קראסנער רב, וכי כך, מתוך דחק גדול שכוח, יכולים לעבוד את ה' יתברך?! והרי דוד המלך עליו השלום אמר (תהלים ס"ו) 'כמו חבל ודשן תשבע ולהלל את הבורא בשפתי רגנות. דהיינו, כאשר יהודי סועד את לבו בערבו של יום ובביתו חם ונעים ונפשו שבעה, ביכלתו לעמוד בחצות הלילה ללמוד תורה ענה לו הרב מקראסנא: אני מפרש את המשך הפסוק (שם פסוק ו) 'אם זכרתיו על יצועי, באשמורות אהגה בך' - כאשר יהודי קורא קריאת שמע על מיטתו כדת, יכול הוא לעמוד באשמורת ולעבוד את ה'.

קיבל ממנו הרב הקדוש מסאווראן ברכת פרידה ובקש לצאת את ביתו. אמר לו הרב מקראסנא: מאוד רציתי לקיים מצות לוי, אך אני ערום ועריה והקורו גדול למאוד, וקשה עלי היציאה מביתי. השיב לו הרב הקדוש מסאווראן: 'נו, הרי הנכם אומרים 'אם זכרתיו על יצועי', שמספיקה השתדלות רוחנית שבליל לעבוד את ה'... וצויה להביא ממרכבתו בגדים ומנעלים חמים עבור הרב מקראסנא, כדי שיוכל ללוותו.

כאשר הכניסום פנימה לביתו, אמר הרב מקראסנא: 'ואיך אוכל לשוב לביתי? הלא אצטרך להחזירם?'

הרגיע אותו הרב הקדוש מסאווראן, כי ישלח את משמיו לחתום מביתו, אך למעלה הורה להם להותיר את המעילים ברשותו של רבי שיעיה לייב. בעת הפרדם איש מעל אחיו, אמר רבי משה לרב מקראסנא: 'ובכן, מה אתם אומרים, איזו דרך טובה יותר לעבודת ה'?' השיב לו: 'יתכן שהצדק נכרי ולהשיכם קום בכל לילה לעבודת הבורא עד אור היום, כפי שמצינו אצל הרב מקראסנא, וכל זאת למרות זקנותו והפולגת, ואפילו כשאינו לו אמצעי קיום בסיסים כגון בגדים מחממים בתקופת החורף!'

ביאר הגאון הקדוש רבי יעקב אביחצירא ז"ע בספרו 'פתוחי חותם' את הפסוק (במדבר כא יד) 'על כן יאמר בספר מלחמות ה', בו מצא רמז נפלא לקריאת שמע שעל המטה:

תבת 'כן' עולה בגימטריא כחשבון 'ליל', שהוא חצי הלילה הראשון, שבו שולטים הסטרא אחרא וכוחות הטמאה, לעומת חצי הלילה השני שנקרא 'לילה', תוספת האות ה"א רומזת לשכינה ואז אין שלטון לסטרא אחרא.

וזו הכוונה 'על כן יאמר'; בתחלת הלילה, כשהאדם עולה על משכבו, עליו לומר את התיקון הראוי לזמן זה, ומהו התיקון? 'בספר' - התיבה מתחלקת לשניים: ב' ספר, ותבת 'ספר' עולה בגימטריא כחשבון 'שם', נמצא שיש כאן רמז לשני שמות, השם הראשון מכוון לתיבת 'שמע' שתחילתה: 'שם', והשם השני מכוון לתיבת 'שם' שביברך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. בקריאת שמע אנו מייחדים את שמו יתברך, כלומר מעידים שהוא יתברך אחד ואין שום דבר בלתו. יחוד זה הוא תיקון גדול ועצום ופועל גדולות ונצורות הן באדם והן בכל מעשה הבריאה.

ועיקר היחוד נעשה בשני הפסוקים 'שמע ישראל' ו'ברוך שם', אלא שבפסוק הראשון מוזכר בפירוש ה' אחד', ואלו בפסוק השני היחוד נרמז בתיבת 'ועד', שמכוונת כנגד

תיבת 'אחד' - ד' כנגד ד'; ואות ע' מתחלפת באות ח', ששתייהן מאותיות הגרוניות - אחה"ע; ואות ו' מתחלפת באות א', ששתייהן מאותיות הנקוד - אהו"י.

על כן ממשיך הכתוב: 'מלחמות ה', שעל ידי שהאדם מייחד שני היחודים הללו, הוא עושה מלחמות ה' ומכריח את המקטרגים. יתירה מכך, הפליא רבי יעקב אביחצירא עוד במעלתה של קריאת שמע, באמצעות דברי חכמינו ז"ל (הגיה"ב): שכל העוסק בלילה בתורה, חוט של חסד משוך עליו ביום, וכאן הוא בא ומגלה לנו חידוש עצום: חוט של חסד נמשך על האדם על ידי השכמתו לעסוק בתורה אחר חצות, אך אין נשמתו מתפשטת בו ומאירה בו כראוי עד שיקרא קריאת שמע!

חוט של חסד הוא אמנם דבר נפלא מאד, המשכה של חן שמימי שהאדם מקבל מן השמים, אך אין זה ולא כלום כנגד התפשטות הנשמה בגוף והארתה, שעל ידי כך האדם נחשב 'ח' ודבוק בקונו, בהיות נשמתו מאירה בו, בעוד גופו הגשמי רק טפל לה ומקיים את יעודו כמשמש ומסיע לה.

ביאר רבי יעקב, שבקריאת שמע יש מאתיים וארבעים ושמונה תבות, כנגד מאתיים וארבעים ושמונה איברי האדם, וכל תיבה מכוננת כנגד איבר אחד, הרי שעל ידי קריאת שמע כל איברי הגוף מזודככים ונטהרים.

וכשם שיש בגוף האדם רמ"ח איברים, כך נשמתו מורכבת ממאתים וארבעים ושמונה איברים ורוחניים, ולכן בכח קריאת שמע נעשה תיקון נפלא בנשמת האדם והשלמתה. וממילא, על ידי תיקון הנשמה שנלמת גם קומת השכינה, כידוע שגם בשכינה יש כביכול מאתיים וארבעים ושמונה איברים, ותיקונם תלוי בתיקון איברי הנשמה, המכוונים כנגדה. וכשהשכינה מתגדלת, שוב חוזרים אור והשפעה על הנשמה, המכוונת כנגדה.

בזה תתברר לנו הנהגתו של הרב מקראסנא בקריאת שמע שעל המטה, כי על ידי שהצדיק מייחד ומכוון בכל כחו בקריאת שמע, מוזכר את איברי גופו ואף מבייר בעצמו את הארת נשמתו, ומגיע הוא לדביקות נשגבה בשכינה הקדושה, עד כליטת ומבוסלות ואין להן שום כח לעכבו כלל מדביקותו ועבודתו הנפלאה.

תפילה בכל יום על הפרנסה

הסיפור הבא איירע עם המקובל הקדוש רבנו נתן נטע שפירא ז"ע בעל 'מגלה עמוקות', שהיה מחשובי חכמי המקובלים בתקופתו וכיהן כרב הקהילה בקראקוב. יום אחד הודיע הרב לאנשי הקהילה, שבכוונתו לעזוב את העיר מטעמים, הכמוסים עמו. ההודעה המועד שבו היה רבם הקהילה שהיו מקושרים מאד לרבה האהוב, כרעם ביום בהיר, כשהם משתדלים מאד לשכנעו לחזור בו, אך לשווא.

אך, כשהתקרב המועד שבו היה אמור לעזוב, הודיע להם לפתע הרב, לתדהמתם ולשמחתם, כי החליט להשאר, וזאת בעקבות מעשה שהיה, וכך סיפר:

שני אנשים באו אלי לדין תורה, האחד גביר ופולג והשני תלמיד חכם גדול, אותו תלמיד חכם היה נוהג לצאת כל יום אל השוק ולעסוק במסחר במשך כמה שעות לצורך פרנסתו ופרנסת בני ביתו. יום אחד פנה אליו העשיר ואמר לו: 'אין זה מכבוד התורה, שתלמיד חכם משכמו ומעלה שכמותך יבלה את זמנו בשוק. מהיום אתן לך מילגה חודשית, ואתה תוכל

לשבת בנחת ולשקוד על התורה מתוך ההנחת העתה... ואכן במשך חודשים מספר פירנס העשיר את התלמיד חכם, שלא מש מאהלה של תורה. אולם יום אחד, התייצב התלמיד חכם לפני העשיר והודיע לו, כי חפץ הוא לבטל את ההסכם!

במענה לתמהות העשיר, הסביר התלמיד חכם ואמר: 'מכבר נוהג הייתי לשאת עיני למרום ולהתחנן לפני בוראי על הפרנסה ועל הכלכלה. יום-יום מדי עמדי לצאת אל השוק הייתי מבקש ממנו יתברך כי יצליחני בעסקי, יזכני לפגוש את האנשים הנכונים, לקנות את הסחורה המובחרת בזול, ולהצליח למכרה ביוקר.

מפרט הייתי כל פרט ופרט מהעסקאות שהיו לפני ובקשתי מאת ה' כי ינחני בעצה טובה וישלח לי ברכה והצלחה. תפילתי זכה היתה, ויצאה מקירי בכונה ובהשתפכות הנפש, שכן בכל נימי נפשי חשתי עצמי תלוי בבורא יתברך, כמאמרו של דוד המלך עליו השלום (תהלים קכג א-ב, קלא ב) 'הנה כעני עבדי אל י' אדוני' כעני שפחה אל יד גברתה כן ענינו אל ה' אלהינו עד שיחננו... כגמל עלי אמו.'

ואילו מאז שהחל הגביר לפרנסני, אמנם יכולתי לשבת ולשקוד בנחת על דלתות התורה, אולם אותה הרגשה של תלות בבורא כבר לא היתה עמדי. מאז כבר לא היתה תפילתי בכונה ובהשתפכות הלב כאשר היתה מאז. ועל הקשר הזה עם בורא העולם איני מוכן לותר!

גם אם הדבר כרוך בעמל הגוף, בהתרוצצות והתעסקות במלאכת השוק, ואפילו על חשבון זמן הלימוד. שכן אותו קשר נפלא עם קוני הוא עיקר חיי ומשול לבי! העשיר, שמדת יראתו קדמה למדת עשרו וידע שהוא היה המרויח העיקרי מההסכם, לא היה מוכן לוותר מצידו על הזכות הגדולה שנפלה בחלקו לפרנס תלמיד חכם גדול שכזה, ועל כן טען: 'הסכם הוא הסכם, ומחייב את שני הצדדים!'

'המגלה עמוקות' סיים את דבר המעשה באמרו: 'באותם רגעים ששטחו הללו את טבעותיהם, חזרתי זרי מבוזתי והחלטתי להשאר בעיר ולשבת על כסא הרבנות בלב שלם! אם ישנם כאן אנשים כה חשובים ורמי מעלה, אינם יאה חלקי ומקומי!'

בספרו 'רב ייב' (תהלים יג ב) הביא הרב הקדוש רבי יעקב יוסף מאוסטריה ז"ע מה שמעו מאור שבעת הימים רבנו הבעל שם טוב הקדוש ז"ע, על הזכות הגדולה שנפלה בחלקו של העני, כי מחמת דחקו, עליו לבקש בכל יום על מזונותיו מאת הבורא יתברך, והרי הוא זוכה לדבר עם הבורא יתברך בכל יום כבן העומד לפני אביו.

בנוסף, את העני זוכר הבורא יתברך בכל יום ויום להזמין לו פרנסתו, ואילו לעשיר נתן מזונות ברווח גדול לזמן רב, ולעתים אף נתן לו בפעם אחת עשירות גדולה שתספיק לו למשך כל ימי חייו, ואינו צריך לבוא ולבקש כלל.

נמצא שהעניות אינה קלה אלא ברכה היא, ואילו העשירות אינה ברכה אלא קלה! יוצא מן הכלל הוא עשיר הניחן בדעת ישרה ושכל טוב, ויודע שגם כשיש לו מזונות, בלך אם חס ושלום לא יתן לו הקדוש ברוך הוא גוף בריא, לא יעיללו לו המזונות מאומו.

כחולה שיש לו שפע מזונות אך חסר הוא שינים לאכלם, או שאינו מסוגל לעכל אותם כראוי ולהיות נוזן מהם, ולכן עשיר שיש בו דעת מבקש שיתמידו מזונותיו כל הימים, וכן שיהיה בהם כח להחיותו, ושיהיה בו כח להיות נוזן מהם

בבריאות ובנחת. רעיון זה מצינו גם בדברי הרב הקדוש רבי לוי יצחק מברדיטשוב ז"ע בספרו 'קדשת לוי' (ורא השנה ד"ה וכוה), ששאל על הידוע בתורת הקבלה, שבכל יום יורד מהשמים שפע רוחני חדש להחיות את העולם, ומדוע אין הקדוש ברוך הוא מוריד את השפע בפעם אחת?

וביאר על פי המעשה המובא במסכת יומא (ע"ו), שתלמידיו של רבי שמעון בר יוחאי שאלוהו: מפני מה לא יורד להם לישראל בכל יום? מן פעם אחת בשנה, ולמה הוצרך לרדת השפע בפעם אחת?

השיב להם: אמשול לכם משל, למה הדבר דומה? למלך שהיה לו בן יחיד שהיה חביב עליו ביותר. מדי שנה היה הבן בא בעת קבועה אל בית המלך, והמלך העניק לו ממון שיסיפיק לו לכל השנה.

אלא שבעבור זמן לא רב גברו געגועי המלך לבנו, ולא היה די לו בפעם יחידה זו שבה הם נפגשים, ולפיכך קבע שמעתה יהיה על הבן לבוא בכל יום אל היכל המלך, ויקבל מזונותיו דבר יום ביומו.

מלבד שעל ידי כך רואה המלך את בנו בכל יום, כעת גם הבן לא יסיח דעתו מאביו ויתלה עליו בטחונה בתמידות, שהרי כל אורחה שלו תלויה בחסדי אביו.

על כן נתן השם יתברך שפע בכל יום מחדש, מחמת אהבתו ורצונו להשתעשע עם ישראל בניו בכל יום, ולקבל מהם תענוג כאב מבנו. ועוד זאת, כדי שדעו שאנו צריכים אליו תמיד, ולא נסיח דעתנו ממנו יתברך בכל יום ובכל עת ובכל שעה.

על הפסוק 'ויאמר ה' אל משה עשה לך שרף ושיים אותו על גס והיה לך הנשך וראה אתו וחי', פירש רבינו האור החיים הקדוש זיע"א שהבטתם לנחש תרמוזו לשבעה דברים, והרביעי שבהם הוא: להעירם בתשובה על מה שהתרעמו למה הביאם ה' דרך המדבר שאין שם סיפוק ולא הביאם דרך מקום אשר רגיל היות שם בר ולחם.

כי ה' חפץ שעניניהם יהיו תלויות לאלהים וישב בשמים על מחיתם ועל כל צורכיהם באין מבטח זולתו, מהטעם עצמו שלא הסייר הנחשים והניחם לנושכם והיו מתרפאים כשיסתכלו כלפי מעלה לאביהם שבשמים, והוא מאמרם ז"ל (ר"ה טז), אלא שלא פירשו ההערה שבדבר שהיא תשובה לדברי לשון הרע שדיברו למה הביאם אל המדבר, שה' חפץ בזה כדי שיהיה ליבם תמיד באין הפסק קרוב לה' כבן המצפה לשלחן אביו ערב ובוקר ובכל עת חזון, ואם היה מביאם דרך ישוב לא היתה להם הדביקות בתמידות כשיהיה מזונם לפנייהם סיפוקם, ומה מאוד יסובב דבר זה הרחקת הלב מהכרת השגחת הבורא ויראת רוממותו.

ובפירושונו על האור החיים הקדוש כתבנו לבאר, שעל כן העירם ה' לדבר זה על ידי שיביטו בנחשים, על פי המובא ביומא (ע"ה), תניא, אמר רבי יוסי בוא וראה שלא כמידת הקדוש ברוך הוא מידת בשר ודם, מידת אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן, קילל את הנחש עולה לגג מזונותיו עמו, יורד למטה מזונותיו עמו.

והקשה בשם משמואל (ויקרא תרע"ד) בשם הרה"ק רבי יצחק מוואראק ז"ע, אם כן מה היא קללת הנחש בכך. ותיירץ שהקלה היא בכך שאינו צריך לישא עיניו השמימה בתפילה.

וזאת רצה להזכירם בהסתכלם על הנחש, שהשי"ת רוצה שישאו עיניהם אליו בתפילה דבר יום ביומו.

תפילה פנינים וצרגליות בענני עבודה שגלגל זו תפילה

דיבור מעורר כוונה

כמה חביבה היא התפילה לפני הבורא יתברך, וכמה כח יש בה לחולל ניסים ונפלאות, ובפרט כאשר היא נאמרת בכל פה ובכוונה רבה.

עד כמה יש להקפיד להוציא את המילים ולבטאן בשפתים, כשאינה נותרת בלב בלבד, נלמד מפירושו של הרב הקדוש רבי אליעזר מטארניגרוד ז"ע, בספרו 'נעם מגדים', על הפסוקים הפותחים את פרשת חוקת: 'וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר. זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל' (במדבר ט ב-א).

הקשה בעל ה'נעם מגדים', מדוע נכתבה המילה 'לאמר' פעם נוספת בפסוק השני?

וביאר, כי ישנם התוהים מפני מה צריך האדם להוציא את מלות התפילה בשפתיו, הרי ה' יראה ללבב והעיקר לפניו היא כוונת הלב, ומן הראוי היה שהאדם יוכל להתפלל במחשבה בלבד, בלי אומר ובלו דברים.

ואמנם, לאנשים פשוטים יש צורך להוציא את המילים מפיהם כדי לעורר את כוונת הלב, אך, הצדיקים והחסידים שמכוונים בתפלתם ללא דיבור, מדוע עליהם לבטא את המילים גם בשפתים ולא די שיתפללו בלב?

הסבר לדבר, נשמע מפי רבנו האר"י הקדוש, כי על הצדיקים להשמיע קולם בתפלתם, על מנת לעורר לב השומעים, ויבואו גם הם לכוון את ליבם כראוי.

לאור דברי האר"י הקדוש, הסביר בעל ה'נעם מגדים' את כפילותה של המילה 'לאמר' המיותרת בפסוק, כי משה ואהרן הם הצדיקים שיכולים באמת לכוון לבם כראוי גם בלי להוציא את המילים בפיהם, ועבורם, אכן אין צורך באמירת המילים.

וכך יבאר הפסוק 'וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר' - האמירה והדיבור בתפילה הרי הם בגדר 'זאת חקת התורה' עבור משה ואהרן, כחוק בלי טעם וסיבה, שהרי אין להם צורך בכך, אולם עבור בני ישראל יש צורך באמירת המילים של משה ואהרן הצדיקים, והוא מה שנאמר 'לאמר דבר אל בני ישראל' - האמירה והדיבור בתפילתם של משה ואהרן, הם לצורך בני ישראל, כי על ידי שישמעו את תפילתם של משה ואהרן, יתעוררו לכוון ליבם בתפילה גם כן.

עמוד צלותהן דישאל

יפה כוחו של כהן תלמיד חכם, וכן כל העוסק בתורה, להעלות התפילות על ידי תורתו. כך מצאנו בתורתו של הרב הקדוש רבי יצחק אייזיק מספינקא ז"ע בספרו 'חקל יצחק' (פר' אמור).

ראה נפלאה הביא לכן, מדברי תרגום יונתן בן עזיאל ותרגום ירושלמי בפרשת חקת (במדבר כ טו), כי משה רבנו הספיד את אהרן ואמר 'צר לי עליך אחי אהרן, עמוד התפילה של ישראל'. שאל בעל החקל יצחק, מדוע קרא בתואר 'עמוד

התפילה דוקא?

וביאר על פי הכתוב (שם כא ז) 'עלי באר ענו לה', שלימוד התורה הקדושה מעלה את התפילות לפני כסא כבודו יתברך שמו, ועל כן לומדים קודם התפילה, כדי שהתורה הקדושה תעלה התפילה.

וכן יסד בעל האקדמות: 'צבי וחמדי ורגי דילאון בלעותא, צלותהון בכך מקבל והניא בעותא', שתרגומו: רוצה ה' וחומד וחושק שיתיעו בתורה, ותפילתם לכן מקבל ומועילות בקשותיהן.

הבאר היא התורה הקדושה, כמו שנאמר (ש"ה ט ד טו) 'באר מים חיים'.

וזה פירוש הכתוב 'עלי באר' - התורה שנמשלה לבאר תעלה את 'ענו לה' שתרגומו: 'שבחו לה', היינו התפילה.

ולכן אהרן הכהן שעליו נאמר (מלאכי ב ז) 'שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו, בכח התורה שלמד, העלה תפילות ישראל לפני הקדוש ברוך הוא. לפיכך קראו משה: 'עמוד התפילה של ישראל', שהוא העלה תפילותיהן.

המשלים הנשכחים

יחד עם כל האמור, לימדונו רבותינו צדיקי עולם כי מוטל על האדם להתייגע בעצמו בעבודה בהשתדלות מיוחדת כדי שהתפילות יתקבלו.

וכמו שמצינו אודות תפילות יום הדין, מדברי הרב הקדוש רבי יעקב יוסף הכהן מפולנאה ז"ע ('תולדות יעקב יוסף' פר' אמור), שבאר זאת על פי משל ששמע ממורו ורבו, הבעל שם טוב הקדוש.

במדינה אחת היה בין אנשי הצבא איש חיל וגבור מאוד.

ענק היה האיש בקומתו וחזק מאוד, והיה מומחה בשימוש בכלי נשק. כה רבה היתה גבורתו, עד שאנשי העיר לא ראו צורך להכשיר לוחמים נוספים, מרוב בטחונם בו. ואכן, הלה לא הכזיב, ובכמה מלחמות שבאו עליהם יצא הוא בראשם, ואיש מהאויבים לא עמד בפני כחו העצום.

פעם אחת נתחכמו האויבים, ושלחו מרגלים אשר במבצע מתחכם נגבו את כל כלי יזנו של הוא אותו גיבור. וממילא, באותה מלחמה נפל הוא וכל העם אשר בטחו בו יחד עמו נלכדו.

בזה, ביאר רבי יעקב יוסף את הכתוב 'אשרי העם יודעי תרועה' (תהלים פט טז), שכאשר בני העם אינם סומכין על הגיבור שבתוכם, אלא הם עצמם יודעי תרועת המלחמה ודרכיה, ויודעים כיצד להתפלל בכוונה ולעורר רחמים ביום הדין, מתקיים בהם המשך הכתוב 'באור פניך יהלכון', שהולכים הם בכחות עצמם לקראת המלך.

ובספרו 'בן פורת יוסף' (פר' תולדות) הביא רבי יעקב יוסף משל נוסף בענין זה, מהמדרש פרשת וישלח (ב"ר עה ז):

פעם אחת כעס האריה מלך החיות על נתיניו, נתייעצו בנייהם בעלי החיים המפחדים מי תהיה החיה האמיצה והחכמה שתלך לפי פניו את המלך. למרבה הצער, אף

אחד לא היה מוכן להתנדב למשימה המסוכנת, ובאו במבוכה כי לא היו יודעים מה לעשות.

לבסוף קם השועל ואמר: "אני אלך עמכם לפייס את המלך, יודע אני שלש מאות משלים, וכשאספר אותם למלך, יתענג מדברי החכמה וכך תנוח דעתו וישבו מזעפנו".

שמחו כולם והלכו עמו ללוותו בדרכו אל המלך.

אולם באמצע הדרך נעצר לפתע השועל, ובסבר פנים רציני אמר לכל הסובבים: "אולי לא כדאי בכלל ללכת! כעת שמתי לב שבתוך כדי המסע שכחתי חצי מהמשלים שידעתי..."

הצטערו כולם לשמע הבשורה, אך מיד התעודדו ואף עודדו את רוחו של השועל באמרו אליו: "לא נורא! גם מאה וחמשים משלים הם כמות יפה מאד, ותוכל לפייס את המלך".

המשיכו בדרכם, אולם לא עבר זמן רב ושוב הוא נעצר, וכשפניו רעות ומכורכות אמר להם: "אני מצטער מאד, כנראה הפחד והמתח השפיעו עלי לרעה, כי בינתיים הספקתי לשכוח משלים נוספים, ובקושי אני זוכר כמה אחדים בודדים בלבד..." כששמעו את דבריו פגה רוחם, אך מאחר שביריה אחרת לא מצאו, וכבר עשו עד שם דרך ארוכה, השיבו לו ואמרו: "נו, גם משל אחד או שנים יהיה בכחם לפייס את המלך..."

המשיכו בדרכם והגיעו עד לחצר גנת המלך, שם נתקבלו על ידי המשמר המלכותי וזכו לליווי עד מקום מושבו של המלך.

או אז גילה להם השועל, שכבר שכח הכל... ואין להם תקנה אחרת אלא שכל אחד ישתדל בעצמו לפייס את המלך לפי כחו ודעתו!

ואת הרב הקדוש מפולנאה: מה היתה כוונתו של השועל? בתחילה מה סבר ולבסוף מה סבר? אם לא ידע שום משה היה מגלה זאת מראש, ואם ידע, מדוע לא פייס בעצמו את המלך?

אלא, מסביר רבי יעקב יוסף, השועל שהוא פקח שבחיות, היתה כוונתו שיכנעו כלם מפני המלך וילכו לפייסו.

אלא שולוא היה אומר להם שיש לו במה לפייס, לא היו הולכים כלל אל המלך, מחמת האימה המורא שיש להם מפניו. כאשר היו בדרכם, ראה כי גס ליבם, מפאת ששמו בטחונם בשועל ובמשליו, ואז גילה להם ששכח חלק מהמשלים. כעת ירד מעט בטחונם בו, עד שתזרז והודיעם ששכח הכל, או אז נשבר לבם בהבנים שאין להם על מי לסמוך שיוכל לפייס המלך, ועל ידי הכנעה זו ראו כל אחד להשתדל בעצמו לפייס את המלך.

המשך בעל 'תולדות יעקב יוסף' והביא משל ששמע ממורו ורבו הבעל שם טוב הקדוש:

היו פעם שני מלכים שנלחמו זה בזה. לאחד מהם היתה יחידת צבא מיוחדת ומובחרת עם חיילים מאומנים מאוד

המצוידים בכלי הנשק החדשים ביותר, ואילו למלך השני לא היו לוחמים כאלו ואף לא כלי נשק ברמה כזו.

מה עשה המלך השני? כנס את כל אנשי הצבא ואמר להם: "ידעו לכם, לנו אין יחידה מובחרת כמו שיש לאויבים. אבל חילינו מרובים בכמותם, ורוח לחימתנו איתנה יותר מהם. לפיכך, אל תשימו מבטחכם ביחידה כזו או אחרת, או בנשק החדש שברשותם, אלא תדעו כי אצלנו כולם הם יחידה נבחרת ומובחרת, ויראה כל אחד בעצמו כאילו כל נצחון המלחמה תלוי אך ורק בו..."

ואכן, מתוך הכרה זו נלחמו כל החילים בעוז ובגבורה עד שעלה בידם להביס את כל אויביהם ולהגיע אל הנצחון השלם! במסילה זו עלה ובא רבי יעקב יוסף לבאר את דברי חמנינו במסכת יומא (עא.) על הפסוק (משלי ח ד) 'אליכם אישים אקרא' "אלו תלמידי חכמים שדומין לנשים, ועושיין גבורה כאנשים".

תלמידי החכמים ראשי הדור קרויים 'אישים', כדרך שמצינו במשנה (יומא פ"א מ"א) 'אישי כהן גדול', ולמרות שהם בעלי כח ועושים גבורה כאנשים, בכל זאת עושים עצמם בפני העולם כאילו הם דומים לנשים והינם תשושי כח.

וכל זאת, כפי המבואר, על מנת שלא יסמכו וישימו עליהם את מבטחם. וזהו תכלית השלמות.

וכך מצינו אודות היום הקדוש בשנה, הוא יום הכיפורים, שבו המתפלל בכוונה זוכה להעלות התפילות הפגומות של כל השנה.

ומבואר בדברי הרב הקדוש רבי יוסף מסאטנוב ז"ע, מתלמידי הבעל שם טוב, בספרו 'גנוזי יוסף' (ה"ב, ליום הכפורים עמ' רנד), כי יש כמה עבירות שמגדים עליהם ברקיע ואותם האנשים נעשו נזופים לשמים, וממילא אין התפילות שלהם עולות למעלה.

ולכן בפרוס החג הקדוש אנו מתירים אותם בתפילת כל נדרי, כדי שתפילתם תוכל לעלות ולהתקבל בשמים.

ועל מנת שיוכלו אותן התפילות לעלות, אמר הרב הקדוש מסאטנוב, העיקר הוא להתחנן על גאולתנו ועל פדות נפשנו, כי מצינו שהקדוש ברוך הוא אמר (ב"ב עד.): "אוי לי שנשבעתי על הגלות, ועכשיו שנשבעתי מי מפר לי".

אם כן עכשיו אנו מבקשים שיתיר את השבועה, ולכן אומרים 'עשה למען שיכיתך', 'עשה למוענך' אם לא למעננו, ומבקשים למען שמו יתברך והשכינה הקדושה שנמצאים במאסר וגלות.

וכמו כן אנו מתפללים על פדיון נפשנו, ותפילות אלו מועילות גם בעבור התפילות שעד כה לא היתה להן עליה והיו אסורות ביד מלאכים הממונים להחיותן בשבי.

כך, אותן התפילות המעורבות במחשבות זרות, כל השנה הן מסורות בשבי ביד הממונים, עד שיתעורר האדם ומתפלל תפלה הגונה, ואז מעלה התפילות הפסולות למעלה.

שישיבוהו לביתו. אונקלוס בחכמתו פעל להסביר לכל אותם חילים את טיבם ומעלתם של בני ישראל, עד שהתגיירו כולם, ונואש לקיסר מלשוחו אחריי.

לאחר שגילינו את המחוק הגדול שעשה אונקלוס, מביתם של אצילים ורוחני ארץ עד שהכניע עצמו תחת כנפי השכינה ודבק בבני ישראל, נבין מדוע היתה חשיבות מיוחדת בכל הדורות לתרגום שנתקן על ידו, וקדושה מיוחדת יחסה לו, עד שנתקן לאמרו בכל שבוע יחד עם פסוקי התורה.

השכל והדע אתה

דברים נפלאים כתב בהקדמת ספר החנוך לבאר טעם אמירת שנים מקרא ואחד תרגום: אחת המצוות העקריות והחשובות היא מצות לימוד התורה, באמצעותה יוכל האדם לדעת את הדרך ילך בה, מה עליו לעשות וכיצד יתנהג.

מסיבה זו קבעו חכמים לקרוא בציבור בכל שבת פרשה מפרשיות התורה, כדי לעורר את לבבות השומעים על דברי התורה והמצוות, עד שכתלוף שנה יסיימו לקרוא את כל התורה כולה.

לכן אף קבעו חכמים שיקרא אדם בביתו את הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום מלבד הקריאה בציבור, כיון שבהיות האדם בביתו יוכל להשכיל ולהתבונן בפסוקים ולהבין את המצווה עליו בקיום המצוות.

ענין זה הסביר רבנו מרדכי יפה בעל ה'לבוש' (סי רפה ס"א וס"ב), שטעם המנהג הוא כדי שכל אחד מישראל יקרא את התורה כולה בכל שנה והיה בקי בנאמר בה, וכך כתב גם בעל 'תרומת הדשן' (חלק א סי כג).

ונראה לבאר, על פי מה שפירש הגאון רבנו משה סופר בעל 'חתם סופר' (שו"ת אה"ע"י סי קיט) את טעם קריאת פרשת זכור בכל שנה, שהיות שזמן שכחה הוא שנים שנים, חודש, כמובא במסכת ברכות (נה: וברשי" שם ד"ה כלי אובי) שדבר שאדם לא ראה או שמע במשך שנה שלימה נשכח ממנו, לכן יש לקרוא את הפסוקים המצויים לזכור מעשה עמלק בכל שנה ושנה כדי שלא שיתכח, כי הלא התורה אמרה 'לא תשכח'. מסבה זו צריך האדם לשנן את פסוקי התורה בכל שנה מחדש כדי שלא יתכחה דברי התורה ממנו, כפי שאנו מצויים בתורה 'יק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך' (דברים ד ט), ורבנו הרמב"ם נקט להלכה (הלכות תלמוד תורה) שיש איסור לשכוח את התורה.

ובספר 'התורה והחיים' (חלק א עמ' 75) נתן טעם לכפילות הקריאה, שמרוב חביבות התורה אצל בני ישראל נהגו החכמים לקרוא ופרשה בביתם בכל שבוע, ולכן קוראים המקרא פעמיים, כיון שדבר החביב על האדם חפץ בו פעם נוספת, והתרגום מטרות להסביר לנשים שאינן מבינות את המקרא. בלשון השגורה בפה.ן. שרשם של דברים אלה נוכל למצוא בדברי רבנו הראב"ה (ה"א ברכות כג), שכתב שהטעם לנשים מקרא הוא להודיע את חשיבות המקרא, והתרגום כדי לפרש הפסוקים לעמי הארץ.

אודיאן תליא

טעם לקריאת הפרשה באופן של שנים מקרא ואחד תרגום דוקא, ביאר באופן נפלא רבנו המהר"ל מפראג בספרו 'נתיבות עולם' (נתיב העבודה פ"א), וכן הביא לפרש רבי משה מת בספרו 'מטה משה' (דיני שבת אות תסד):

חכמינו ז"ל אמרו (חגיגה ו'), ששלש פעמים נאמרה התורה לבני ישראל: בתחילה נתנה בהר סיני, ונשנית באהל מועד ופעם שלישית בערבות מואב.

אך בשונה משתי הפעמים הראשונות, בהן נאמרו הפסוקים כפי שהם, בפעם השלישית

ביאר משה את הנאמר בתורה לבני ישראל, כפי שכתוב בתחילת ספר דברים 'הואיל משה באר את התורה האת' (דברים א ה). בכך יעלה יפה להבין, מדוע קריאת הפרשה נאמרת על ידנו בפעם השלישית על פי התרגום; כנגד הפעם השלישית שבה ביאר משה את התורה לבני ישראל, שהלא אף התרגום נתקן כדי לבאר ולפרש את פסוקי התורה בשפה המובנת לכל העם.

הגאון רבי יחיאל מיכל הלוי עפשטיין מצטט בספרו 'ערוך השלחן' (סי רפה ס"ד) את דברי המדרש (ילקוט איוב כח), שכל דבר ודבר מהתורה שהיה הקדוש ברוך הוא אומר למשה רבנו, היה אומר שתי פעמים בלבד, כביכול, ולאחר מכן היה אומר למשה. לכן גם אנו בקריאת הפרשה משלשים את אמירתה שלש פעמים.

ולדעת המקובלים, ענין גדול יש בקריאת הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום, שבזה זוכה האדם להמשיך על נפשו את אור השבת בנפש, ברוח ובנשמה, וכשיקדים לקרוא הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום לפני כניסת השבת, יהיה מוכן לקבל את נועם שבת המלכה ולהתענג מזויה באופן הנעלה ביותר.

שנת היים

בדורנו, מרבים האנשים לתור אחר סגולות שונות, לזכות על ידן לברכה וישועה בכל עניניהם, וככל שנוקפים הימים והזמן חולף צצות סגולות חדשות ורבות, מהן אשר מקורן לוט בערפל ושרשן אינו ידוע.

אמנם, נאמנים עלינו דברי חכמינו ז"ל, שתלו את סגולת החיים בדברים מסוימים כפי שקבלו לנכון, בכח תורתם וצדקותם.

כפי שהובא בתחילה, על מנהג אמירת שנים מקרא ואחד תרגום, אמרו חכמינו במסכת ברכות (ה: שהמשלש פירשתינו עם הציבור 'מאריכין לו ימיו ושנותיו', ומי האיש החפץ ימים לא יסור ממנהגו לקרוא בכל שבוע את הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום.

רבנו יעקב בן אשר 'דברי הטורים', מצא בפירושו לתורה רמז לדבר לחכמינו בפסוק הראשון של ספר שמות (א א): 'ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו'.

המילים 'ואלה שמות בני ישראל' הן ראשי תבות: 'ואדם אשר לומד הסדר, שנים מקרא ואחד תרגום, בקול נעים ישיר, יחיה שנים רבות ארוכים לעולם'.

ובספרו 'מטה יהודה' (סי רפה) רמז הגאון רבי יהודה עייאש סגולה זו בפסוק (ויקרא יב לב) 'מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויקרא מאלהיך אני ה': ראשי התיבות של המילים 'מפני שיבה תקום והדרת' מרכיבים את המלה 'שמות', שהיא ראשי תבות של 'שנים מקרא ואחד תרגום', הלוות שהקורא שנים מקרא ואחד תרגום, יזכה לעטרת שיבה ומאריכין לו ימיו ושנותיו, כסיום הפסוק 'והדרת פני זקן'.

לחכימא ברמיזא

סיפור מעניין בהקשר לרמז שנים מקרא ואחד תרגום במלה 'שמות', מספר על רבנו החיד"א, רבי חיים יוסף דוד אזולאי:

ידוע כי רבנו החיד"א הסתובב בארצות רבות על פני תבל במסגרת משימתו, ואף כתב ספר שלם בשם 'מעגל טוב' בו גולל את כל המאורעות שקרו עמו במסעותיו.

באחת מנסיעותיו לאיטליה, נסע יחד עמו סוחר יהודי אשר הביא בכליו גבינות מיוחדות וטעמיות בכמות מרובה, במטרה למכרן באיטליה ולהרויח מהן ממון הרבה. כאשר הבחין כי עמו נוסע רבן של ישראל, פנה אליו בבקשה שיאיל להפקיד בידו 'כתב הכשר' על הגבינות, בידוע כי שם רבנו נכבד ונערץ בכל

תפוצות ישראל, ואם יזכה וסחורתו תעטר בכשרות שכזו, יוכל למכרה בבטחה ובקלות. אולם רבנו, שלא השגיח על הכנת הגבינות ועל יצורן, חשש שמא דבר אסור יש בהן, כי מי יעיד שנעשה כהלכה? ולא הסכים לתת הכשר לגבינות שבדי הסוחר.

אותו סוחר שלא היה ירא שמים, ניסה לפתות את רבנו ברצי כסף, ופעל לשכנעו בדברי חלקות וגם בתקיפות, וכאשר לא עלתה בידו, לא היסס, ושכר כמה בריונים מן הגוים אשר בספינה, שיתנפלו על רבנו באמצע הלילה ויאיימו עליו שאם לא יעשה כרצון היהודי ויתן תעודת הכשר לגבינות, ירצחוהו נפש וישליכוהו אל הים.

היה זה פיקוח נפש גמור, ומשום כך הוכרח רבנו לעשות כרצון הסוחר השפל, ולכתוב לו את התעודה המבוקשת. מה עשה? כתב לו מכתב בלשון זו:

"הני להעיד כי הגבינה אשר מוכר איש פלוני כשרה היא. הכותב ביום פלוני לסדר 'וככה תאכלו אתו מתניכס חגרים' בספר שמו"ת."

כך, שכתבת 'שמו"ת' חלוקה בגרשים, הטביע רבנו על גבי המכתב את חתימתו המפורסמת, ומסר את התעודה לסוחר.

כאשר הגיעו לאיטליה, פנה הסוחר לשכונות היהודים, ופרסם כי יש בידו גבינה כשרה למהדרין מן המהדרין, וכתב הכשר בידו מהרב הנערץ החיד"א, המפורסם לאיש גאון וקדוש בכל תפוצות ישראל.

שמעו זאת האנשים וחפצו לרכוש גבינות מסחורתו, אך כדי להיות בטוחים הביאוהו אל רב העיר שיבדוק אם אכן אמת בפיו.

נכנס הסוחר אל רב העיר, שביקש לראות את תעודת האשר אשר הצהיר עליה והתפאר בה. הביט הרב בנכתב, עבר בעיניו על כל תיבה ותיבה, וראה כי אכן כתב ידו של החיד"א הוא זה, ללא שום פקפוק.

אולם דבר מה טרד את מנוחתו. הוא הרגיש שמשוהו אינו כשרה במכתב. לאחר דקות של התבוננות הבין מפני מה לא נחה דעתו: מדוע הוצרך החיד"א לכתוב שהפסוק 'מתניכס חגרים' בספר 'שמות' הוא כתוב? הרי ידוע לכל שפסוק זה כתוב בפרשת בא (שמות יב א) בענין קרבן פסח, ופרשה זו בספר שמות היא? וביותרת הפלא, מדוע נכתבה תבת 'שמו"ת' עם מרכאות, כביכול ראשי תבות יש כאן?

לפתע, נזכר הרב ברמז הידוע, שהמילה 'שמות' היא ראשי תיבות 'שנים מקרא ואחד תרגום', והבין שבדואי לא לחינם הכניס החיד"א רמז זה במכתב.

נטל הרב את החומש לידו, התבונן בתרגום על תיבות 'מתניכס חגרים', ומצא שתרגם אונקלוס 'חרציון יהון אסירין', היות שבשפה הארמית 'מתניכס' הם 'חרציון', ו'חגורים' תרגומו 'אסירין'.

אולם תיבות אלו משמעות נוספת יש להן, כי חתיכות הגבינה גם הן נקראות 'חריצים' - חריצי גבינה, כפי הכתוב 'את עשרת חריצי החלב' (שמואל א' ז יח), אלו הן הגבינות העשויות כחריצים. ותיבת 'אסירין' יש לפרשה מלשון אסור. אם כך, שמא התכוון החיד"א לרמז שחריצי הגבינה יהיו אסורים במאכל.

מיד צוה הרב על משמשיו שילאאו את הסוחר ויניחווהו במאסר, ואחר שסירוהו וחקרוהו הודה על האמת, שהוציא את כתב הכשר בדרכי רמייה והגבינה אינה כשרה.

כך הצליח רבנו החיד"א למלט עצמו בחכמתו, ולמנוע מכשול, שלא תצא תקלה מתחת ידו, והקדוש ברוך הוא שאינו מביא תקלה לידן של צדיקים היה בעזרו, שיקלוט רב העיר את הרמז ויאסור את הגבינות באכילה.

תפילה המשך מעמוד ג'

ואם לא התפלל תפילה הגונה, אזי ממתין למנוחה עד יום הכפורים, וכשיתפלל אז כהגון, אזי גם התפילות הפסולות של כל השנה עולות למעלה.

ומן וצינו לגבי חדש ניסן, שהוא זמן המסוגל להעלות התפילות, וכמו שגילה לנו הרב הקדוש רבי דוד יצחק אייזיק מסקאליע זי"ע, שדקדק 'חכימא ברמיזא' פרשת החודש אות יד) בפסוק (באשית כז כב) 'הקל קול יעקב', בו נכתבה תבת 'הקל' חסרה, בלא ו'. מדוע?

וביאר, שזאת משום שתפילה בקול מלא ובשלמות של הצדיק, יכולה להעלות תפילות של אלו שהם בחינת 'קל', שלא יכיונו בה כראוי.

וסגולה מיוחדת להעלות התפילות ישנה בחודש ניסן, כמובא בספר 'צירה' (הובא בספה"ק 'בני יששכר' מאמרי ניסן מאמר א אות ה), כי עשר ספירות עליונות ברא הקדוש ברוך הוא, ובהן הוא מנהיג את העולם.

הספירה התחתונה מכולן היא ספירת המלכות, שדרכה מושפע כל השפע להחיות את העולם, וספירה זו שיכת לענין הפה והדיבור.

אותיות שם הוי"ה ברוך הוא רומזות לספירות העליונות, אות ה' האחרונה בשבשם הוי"ה ברוך הוא היא כנגד ספירת המלכות, והיא כנגד חדש ניסן, נמצא שחדש ניסן ענינו דבור מתוקן.

גם רחל אמנו שייכת לספירת המלכות. נמצא אפוא כי ספירת המלכות ענינה תפילה, כפי שמצינו ברחל שהיו עיניה רכות מרוב תפילות שהתפללה, וכן נאמר בה (ירמיה לא לד): 'רחל מבכה על בניה'.

ולפיכך, מסיק הרב מסקאליע, שחדש ניסן שהוא בחינת פה מתוקן, מסוגל להעלות התפילות של כל ימות השנה שלא התפללו אותן כהגון וכראוי.

ולכן נאמר (שמות יב ב) על חדש זה 'החדש הזה לכם ראש חדשים'. 'החדש' אותיות 'חדש ה', כי חדש זה הוא בבחינת אות ה', מלכות, פה. 'ליכם' ראש ח'דישים' נוטריקון רחל, בחינת דיבור ותפילה. והוא 'ראשון לחדשי השנה', כי ביכולתו להעלות התפילות של שאר החדשים.

בדומה לכך מצאנו בשבת חזון, שיש בה סגולה זו. כך כתב הגאון רבי שלום מרדכי כהן שבדון - המהרש"ם מברז'אן זי"ע ('תכלת מרדכי' ח"ב תהלים קטו ד"ה אהבתי), בשם הרב הקדוש רבי אורי מסטרליסק זי"ע, שבשבת חזון צריך להזהר להתפלל בכונה, כי התפילות שביום זה מעלות את התפילות של כל השנה.

